

Jezikoslovne drobtinice.

Pregovori in reki isterski.

Beci nisu persti (zgubljeni denarji se morejo sopen dobiti a persti ne).

Bog i duša! (Pri moji veri! Bei meinem Glauben und meiner Treue).

Kade je kruha i pit, besed neće falit'.

Bog da do ust, i od ust uzame (sréca ni stalna).

Kada se gora oblači i slači, daža ne fali. (To je: v jeseni in spomladi).

To delo će rep imeti (zle nasledke).

Nije konja va doline, da mu nije uzde do Ljubljane. (Vsakemu se najde gospodar. Nekdaj je bila v Ljubljani za te kraje višja pravica.)

Čuva, kao divojka bašiljak.

Ne vidiš, koliko je jaram dug (slep suženj).

Kasna sitba, prazna škrinja.

Ki ceno kupi, drago plati (cena roba malo veljá).

Od vida do vida (od ranega jutra do poznega večera).

Ki gubi noć, gubi dan.

Svaka žena hudoba, ka neće pažula ni boba.

Prišli su veli danki, mali voljanki (malo je časa po volji spati, ampak truditi se je veliko).

Ti si nič! Odgovor: Nić ti glavu nosi.

Ki je vsaki dan lep, je v blag dan slep (prevzetnost ga slepi).

Ki bi šal gledat, kade mavrica spré, bi zlatu jabuku našal.

Ako ima perva mavrica na mlado leto puno kervavega (erdečega), će biti puno vina; ako ima puno zelenega, će biti puno olja.

Živinu gnati na popasek (da se še eno malo pase).

Kerma bradu gladi.

Nima, da bi miša otroval (nič nima).

Do sto let ni kože ni mesa.

Kada je sveti Vid, daža mora bit.

Ki gleda na lunu, nima kruha ni vina.

Lepoznanski del.

Turki in raja.

Poleg ilirskega.

(Dalje.)

II.

Žarno sije solnce na nebeškem oboku in zlatí z rumenimi žarki teme Balkana. V bistrih studencih, ki izvirajo ob podnožji, ogleduje se kakor v zerkalu mogočni velikán. Nad visokimi stenami, ki jih komaj okó doseže, ziblje se silni orel in zaokrogivši nekoliko po zraku spusti se proti Novopazaru. Za njim plove truma sokolov in gavranov, kajti polna jim je žertev na polji novopazarskem.

Med visokimi temi skalnatimi stenami je skrita okrogla dolinica, zaraščena z visoko travo; skoz njo žubori potočec in sperajoč nizke brežuljke spada s pečine na pečino. Med potjo sprejema mnogo virčkov ter priteče pod imenom potoka Sitnice na Kosovo polje, po katerem se podoben srebernemu pasu prot Vučiternu vije.

Vhod v ravno omenjeno dolinico je narava močno zavarovala, kajti edina pot v taisto pelje skoz dolgi podzemeljski berlog. Bosnjaki mislijo, da ta berlog je prebivališče volkodlakov; Turki, ki so se basen in vraž podjarmljenega naroda poprijeli in jih z mnogimi svojimi kvantami pomnožili, pa pravijo, da ondi stanuje satan in drugi črni duhovi. Al ne to ni in ne uno; pač pa so si hajduki odbrali to mesto za svoje varno in skrito stanovišče, za svoje zavetje. S kozjo kervjo pokropili so kamnje krog berloga, da beže volkodlaki od njih domovja; pri vходу v berlog postavili so na štirih mestih britke martre, katerih kipe je

blagoslovil sam vladika črnogorski; pred njimi se morajo uklanjati satan in vsak hud dub, in tako živijo hajduki popolnoma varni.

Glej jih v tem visokem zavetju pod milim nebom, z velikanskimi pečini obdane, kako brezskerbno se gibljejo sèm ter tjà. Hajduk = kristjan zgrabi orožje, ker ga turško silstvo k temu žene, da mu je ali poginiti ali pa zbežati v gore, da si reši življenje pred Turki in ne oskrni duše svoje z odpadom od vere. Zapustivši plug in očetovski dom loti se puške, jatagana in kervavega bojišča, da postane hajduk in s tem maščevavec starodavnih krivic, ktere so njegovemu narodu in svetemu kristjanstvu prizadjali Turki in divji poturčenci. Hajduk ljubi Boga in potlačenega svojega brata; nikdar pa mu ne ugasne v sercu merjenje do okrutnega kristjanskega dušmanina — Turka.

To so ljudje, ki smo jih vidili v duhu med visocimi pečini. Je pa v oni dolinici nekoliko podzemeljskih hramov, ki jih je priroda, nekoliko pa takih, ki jih je človeška roka izdolbla. V nekterih bivajo možje, v nekterih žene in otroci, drugi so za shrambe orožja in bogatega plena, ki so si ga hajduki pridobili, borivši se s turškimi tlačitelji.

Ena teh skalnatih sob je zdaj tudi stanovanje vjete hčerke paševe, Emire, krasne deklice mlade.

Glej jo, žalostna sedi pred podzemeljsko jamo na kamnati klopi. Akoravno jo je groza živeti med hajduki, ji je vendar temna ter zamokla zemeljska duplina preozka in predolgočasna; — po strahoviti noči je zasijalo solnce prijetno in trava se ozelenila tako vidoma, da je vse to žalostno jetnico privabilo na beli dan. Hajduki se proti nji tako spoštljivo in priljudno obnašajo, kakor služniki proti svoji zapovednici, žene hajdučke pa ji strežejo tako ljubeznjivo kakor da bi bila njih prijateljica ali sestra. Spoznala je Emira tū mnogo žensk, ki so bile nekđaj sužnje njenega očeta, pa pobegnivši k hajdukom so zadobile tukaj pri svojih varno zavetje in svobodo.

Zakrita z gostim naličjem, skoz katero so njene črne pa ognjene oči s tamnim plamenom blisketale, sedela je s podperto glavo Emira, prava slika dušnih bolečin, akoravno si je prizadevala zakriti britke čutila pred hajduki, zlasti pa pred mladenčcem, ki se je bil naslonil ob svojo dolgo puško, stoječ ne daleč proč kakor na straži, in je neprestano gledal žalostno devojko. Kadar pa ga je zala — Turkinja pogledala s svojim solznim očesom, vidila je, da junaku zalije rudečica obličje in da pogled svoj od nje odvrča.

„On me pomiluje“ — misli si sama sebi Emira — „al hči mogočnega Ali Osmana ne smé kazati slabosti svoje! Oh! al pa imam li tudi še očeta?“ — zdihne nehotoma glasno z zamoklim glasom; — vidila je namreč v pretekli strahoviti noči, kako so spremljevalci očetovi padali kakor muhe o zadobljenih ranah, — vidila je tudi očeta od hajdukov obdanega, al vedila ni, je li tudi on padel pod hajdukovim mečem ali kaj? In zdaj je devica sama med ubijavci svojega očeta, ne vedé, kakošna osoda jo čaka.

Sedaj se ji približa ena tudi z njo vjetih njenih sužnic, usedivši se ji k nogam, prime jo za roko ter praša: „Zakaj žaluješ, Emira? — ti si dobrega serca; to vedó hajduki; zato se jih nič ne boj. Razvedri lice svoje, da se z nami raduješ zadobljene svobode“.

„Alah se je serdito odvernill od mene“ zdihne Emira. „Elizabetha! kako moreš tirjati od mene, da bom vesela, jaz, sužnica sužnih?“

Lizabeta, devojka nekoliko stareja od Emire, odkima z glavo, rekoč: „Gospodična draga, kaj tacega morete govoriti samo pri Vas. Tukaj, kjer veter svobode po gorah dije, nije sužnosti; tū kraljuje svoboda, kakoršne vam mahomedancem doseči nikdar mogoče ni“.

Emira se zgane in pogledavši Lizabeto žalostno zdihne: „Mili Bog! kaj tudi najpriserčniša moja nekdanja prijateljica Elizabetha je zoper mene; tudi ona me spomnuje žalostne